

מראי מקומות - יבמות

כ.ט.

למישרי אחות זקוקה לעלמא. וכ' המהרש"א דכבר כ' רש"י לעיל דמשום דמגמר גמירי לא אתו למשרי אחותה, וכאן הוסיף דמהאי טעמא נמי לא אתי למשרי אחות זקוקה דעלמא, כדגזרי' בההיא דר"ש באיסור מצוה, וע"ש עוד מש"כ בזה.

ד. לא תימא מאמר לב"ש קונה קנין גמור דאי בעי לאפוקי סגי לה בגיטא

ע' בחי' ר' נחום (תצ) דכ' דאף לפי הראשונים דס"ל דמאמר אינו מהני אלא מדרבנן (ע' להלן), מ"מ בצד זה של הגמ' דצייד דמאמר קני קנין גמור, ואם בעי לאפוקי סגי לה בגט, ודאי אין שייך לומר א"כ אמרי' דמאמר מהני מן התורה. וע"ע בחי' ר' נחום (תפב) שהביא דעת ר' אמי בעמוד ב', דאכן ס"ל דלפי ב"ש מאמר קונה קנין גמור, והביא ר' נחום דדעת הרמב"ן היא דעכ"פ אינו מקיים מצות יבום ע"ז. והק', אם אינו מקיים מצות יבום, א"כ למה אי"צ חליצה וסגי לה בגט, הרי לכאו' זקוקה או ליבום או לחליצה. ותי' דס"ל להרמב"ן דאף דמצות יבום היא הביאה, אבל מ"מ הדין חליצה הוא לגבי הזיקה, וע"י המאמר פקע הזיקה, וממילא אי"צ חליצה, וסגי לה בגט. אולם הביא דדעת תוס' אינו כן, אלא ס"ל דמצות יבום הוא הקנין, וא"כ באמת י"ל דקיים מצות יבום ע"י מאמר.

ה. אלא מאמר לב"ש אינו קונה אלא לדחות בצרה בלבד ומצינו בזה איזה מהלכים בהראשונים. תוס' (ד"ה ב"ש) דייקו מרש"י דס"ל דמאמר אינו קונה אלא מדרבנן, והק' עליו דא"כ למה זו תצא משום אחות אשתו, ותי' דאולי היינו לאחר הביאת יבום שלה [רק דע"י המאמר פקע האיסור אחות זקוקתו ומותר לו לבא עליה]. ותוס' עצמם ס"ל דמהני מדאורייתא, ומ"מ אינו קונה קנין גמור. וע' בקובץ הערות (ל"ה), דהביא לבאר בדברי התוס' דכוונתו דמאמר היינו קנין יבום, אלא דאינו קנין גמור. וע"ש דדייק מתוס' ישנים כאן בשם ר' נתנאל דס"ל דמאמר מדאורייתא, אלא דהוי קדושין, ולא כיבום כלל. והק' ע"ז הקו"ה דהא מה קדושין הוא זה, הרי היכא שיש רק אח אחד, כמו משנתינו, הרי לא אסרה על שום אדם ע"י קדושין זה, וע"ש עוד מה שהק' עליו. והק' ג"כ על תוס', דלדבריו לכאו' יוצא דאפי' היכא דאינו קונה קנין גמור יכול להפך נדריה. וע"ע בשיעורי ר' שמואל (צ"ה) דצייד דאולי באמת כוונת התו"י כמו תוס', וכוונתו דלא גרע מקנין קידושין, אבל לא דמהני מטעם קידושין.

א. והא אמר ר"ש שתי אחיות לא חולצות ולא מתייבמות פרש"י, כיון דמדאורייתא חזיא ליבומי, זקוקה היא וכו'. ודייק החזו"א (אה"ע קל"ה, הובא בשיעורי ר' דוד פוברסקי כאן אות כ"ו) מלשון רש"י, דדוקא היכא דאיכא דין יבום מן התורה אמר ר"ש דנעשו צרות זו לזו ואמרי' דלא יהי' בהם לקוחין ופטורות מיבום וחליצה, אבל במחזיר גרושתו וחייבי עשה, דמה"ת ליכא יבום, אף דזקוקה לחליצה מן התורה, בזה לא אמר ר"ש דינו. ודחה ר' דוד פוברסקי, דאולי כוונת רש"י לומר דאפי' בשניות אמרי' דינא דר"ש, דלא מיבעיא חייבי עשה, דהגם דלית בהו דין יבום דאורייתא, אבל דין חליצה דאורייתא אית בהו [אף למעשה] כיון דאינן עריות, ודאי נחשבים «צרות אהדדי», ושייך דינא דר"ש, אלא אפי' בשניות, דמדרבנן חשיבי כעריות, א"כ לימא דמדרבנן לא נאמר בהו דינו של ר"ש, כיון דמדרבנן הרי לא נפלו ליבום, קמ"ל דאפ"ה שייך דינו של ר"ש, ודוחק.

ב. והא גבי ערוה לא גזרי'

פרש"י, דהיכא דא' מהב' אחיות הוי ערוה לו, אמרי' דאסור בה ומותר באחותה, ולא אמרי' דלגזור דלחלוץ להערוה גזירה משום אחותה שאין ערוה וראויי' ליבום [דלא כר"ש], ולר"ש הא ג"כ אחיות עריות הם, וא"כ אמאי גזרי' על הערוה משום אחותה. והק' הקרן אורה על פרש"י, דבשלמא בר"ש גזרי' אחותה אטו דידה, משום שהיא יש לה איסור אחותה וגם איסור מצוה, ואחותה יש לה רק איסור אחותה, וא"כ אם היא חולצת, ודאי אחותה חולצת (ולכאו' כוונתו, דאם אין חולצין לאחותה, א"כ יבואו גם שלא לחלוץ לה). אבל בסתם ערוה אי"ז שייך שהרי הערוה הוי אחותה וג"כ ערוה, וא"כ לא אתי לאחלופי. ולכן הוא פי' כפי' הבעל המאור, דקו' הגמ' היא דמ"ש דבאיסור מצוה שהיא אחותה גזרי' משום איסור מצוה בעלמא, דהיינו דאנו חוששין שמא לא יעשו חליצה באיסור מצוה בעלמא, משא"כ באיסור מצוה שהיא ג"כ ערוה אחרת לא גזרי' דתחלוץ משום איסור מצוה בעלמא, ומשני ערוה מגמר גמירי, דהיינו דידוע הדין דערוה פטורה ולא אתי למשרי איסור מצוה בעלמא, משא"כ דין צרות דר"ש.

ג. שאני ערוה דמגמר גמירי לה אינשי

פרש"י, והכל יודעין שאין צריכה חליצה, ואחותה לאו אחות זקוקה היא, ולא אתי למשרי אחותה בלא חליצה, וכו'. ועוד כ' דידיעי דלא רמיא קמי', ולא אחות זקוקה היא, ולא אתי